

İKV Bilgi Notu

AVRUPA KOMİSYONU TARAFINDAN AÇIKLANAN KÜRESEL DEĞER ZİNCİRLERİNDE İNSAN HAKLARINA VE ÇEVREYE SAYGI PAKETİ

Zafer Can DARTAN, İKV Uzman Yardımcısı

23 Şubat 2022 tarihinde Avrupa Komisyonu, Adil ve Sürdürülebilir Ekonomi Paketi ile şirketlerin küresel değer zincirlerinde insan haklarına ve çevreye saygı duyması için kurallar koyan yönerge önerisini kabul etti. Komisyon tarafından yapılan yönerge, küresel değer zincirleri boyunca sürdürülebilir ve sorumlu kurumsal davranışı teşvik etmeyi amaçlıyor. Şirketler, sürdürülebilir bir ekonomide kilit rol oynuyor ve bu sebepten ötürü, şirketlerden çocuk işçiliği ve işçilerin sömürülmesi gibi insan hakları ihlallerine veya kirlilik gibi çevreye olumsuz etki edecek faaliyetleri belirlemeleri, önlemeleri ve sona erdirmeleri isteniyor. Bu yeni kurallar işletmeler için yasal zorunluluk ve eşit şartlar demek olurken tüketiciler ve yatırımcılar için de daha fazla şeffaflık anlamına geliyor. Yeni AB kuralları ayrıca yeşil geçiş sürecine ve Avrupa'da insan haklarının korunmasına katkı sağlayacak.

Yönergenin amacı hem özel sektör hem de kamu sektörü dahil Birliğin, uluslararası alanda insan haklarını koruma ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme konusundaki uluslararası taahhütlerine ve uluslararası ticaret kurallarına tam saygı göstererek hareket etmesini sağlamak.

Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen de Komisyonun çocuk işçiliğine karşı sıfır tolerans politikasını vurgulamış ve 2021 Birliğin Durumu konuşmasında, küresel ticaretin "insanların onuru ve özgürlüğü pahasına asla yapılamayacağını" ifade ederek, insan haklarının satılık olmadığını altını çizmişti.

Yeni Kurallar Hangi Şirketler için Geçerli Olacak?

Yeni düzenlemeden etkilenen AB şirketleri iki gruba ayrılıyor. İlk grup, 500'den fazla çalışanı ve dünya çapında 150 milyon avrodan fazla net cirosu olan yani belirli bir büyüklüğe ve ekonomik güce sahip tüm şirketleri kapsıyor. İkinci grup da birinci gruptaki eşikleri karşılamayan, ancak 250'den fazla çalışanı ve dünya çapında 40 milyon avroluk net cirosu tanımlanmış yüksek etkili sektörlerde faaliyet gösteren diğer şirketlerden oluşuyor.¹ Bu şirketler için de kurallar ilk gruptakilerden iki yıl sonra uygulanmaya başlayacak.

AB tarafından yapılan kurumsal durum tespiti görevine uymak için şirketlerin uygulaması gereken bir takım faaliyetler bulunuyor. Buna göre şirketlerin, durum tespitini politikalarına entegre etmek, mevcut veya olası olumsuz insan hakları ihlallerini ve çevreye olumsuz etkileri olan faaliyetleri belirlemek, olası etkileri önlemek veya

¹ European Commission (2022): "Just and sustainable economy: Commission lays down rules for companies to respect human rights and environment in global value chains", https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_1145 (Erişim Tarihi: Mart 2022)

azaltmak, fiili etkileri sona erdirmek veya en aza indirmek, bir şikâyet prosedürü oluşturmak ve süreci takip etmek, durum tespiti politikası ve önlemlerinin etkinliğini izlemek ve son olarak da kamuya duyuru yapılması gerekiyor.

Ek olarak, birinci grupta yer alan şirketlerin, iş stratejilerinin Paris Anlaşması uyarınca küresel ısınmayı 1,5 °C ile sınırlandırmakla uyumlu olmasını sağlayacak bir plana sahip olmaları gerekiyor.

Durum tespitinin şirketlerin tüm işleyişinin bir parçası haline gelmesini sağlamak için şirket yöneticilerinin sürece dahil olması büyük bir önem arz ediyor. Bu nedenle Komisyon tarafından yapılan yönerge teklifi, yöneticilerin durum tespitinin kurulması ve uygulanmasını denetleme ve bunu kurumsal stratejiye entegre etme görevlerini de ortaya koyuyor. Böylece yöneticiler, şirketin çıkarlarına en uygun şekilde hareket etme görevlerini yerine getirirken, kararlarının insan haklarını, iklim değişikliğini ve çevreyi ne kadar etkilediğini de dikkate almak zorunda kalacak.

Yönerge KOBİ'ler de dahil olmak üzere dolaylı olarak etkilenebilecek tüm şirketleri destekleyecek ek önlemleri de içeriyor. Önlemler, bireysel veya ortaklaşa tahsis edilmiş web sitelerinin, platformların veya portalların geliştirilmesini ve KOBİ'ler için potansiyel finansal desteği içeriyor. Komisyon ayrıca Üye Devletler tarafından sağlanan desteği, üçüncü ülkelerdeki şirketlere yardım etmek de dahil olmak üzere yeni önlemlerle tamamlayabiliyor. Üye Devletler tarafından atanan ulusal idari makamlar, bu yeni kuralların şirketler tarafından uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesinden sorumlu olacak ve uyulmaması durumunda para cezası uygulayabilecek.

Komisyonun Dünya Çapında İnsana Yakısr İş Hedefleri

Komisyon, 23 Şubat 2022 tarihinde “adil ve sürdürülebilir ekonomi paketinin” bir parçası olarak “Dünya Çapında İnsana Yakısr İş” hakkında da bir tebliğ sundu. AB bu tebliğ ile çalışanlar için iş yerlerinde sağlanması gereken tüm gereksinimlerin tedarik edildiği işleri hedeflerken aynı zamanda çocuk işçiliği ve zorla çalıştırmanın ortadan kaldırılması konusundaki taahhüdünü yeniden dile getirdi. AB, yerel pazarlardaki, üçüncü ülkelerdeki ve küresel tedarik zincirlerindeki işçilere yönelik kapsamlı bir yaklaşım doğrultusunda tüm sektörlerde ve politika alanlarında insana yakısr işi teşvik etmeyi amaçlıyor.

AB, bu amaçla önemli çalışmalar yaparak dünya genelindeki insanların yaşamlarının iyileşmesine katkıda bulundu ve bunun neticesinde dünyada çocuk işçi sayısında önemli bir azalma görüldü. Örnek olarak, 2000 yılında dünya genelinde 245 buçuk milyon çocuk işçi varken bu sayı 2016 yılında 151,6 milyona geriledi.² Ancak tüm bu çabalara rağmen yine de çocuk işçi sayısı, önceki yıllardaki olumlu eğilime kıyasla ters bir ivme göstererek 2016 ve 2020 yılları arasında 8 milyondan fazla artış gösterdi.

² European Commission (2022): “Commission sets out strategy to promote decent work worldwide and prepares instrument for ban on forced labour products”, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_1187 (Erişim Tarihi: Mart 2022)

Bu konudaki son verilere bakıldığında, halen dünya çapında bu konularda pek çok sorun yaşandığı gözlemleniyor. Örnek olarak dünya genelinde 160 milyon çocuk işçi var bu da dünya çapında her on çocuktan biri çocuk işçi anlamına geliyor ve 25 milyon insan kötü koşullarda zorla çalıştırılıyor.

AB'nin Koyduğu İnsan Hakları ve Çevre Hedeflerine Gelen Tepkiler Neler?

AB'nin çalışma koşullarını, çocuk işçileri ve zorla çalışanları korumaya yönelik bu hedefleri AB çevresinde oldukça olumlu karşılandı. Avrupa Komisyonunun Kıdemli Başkan Yardımcısı Valdis Dombrovskis, AB ekonomisinin, küresel tedarik zincirleri aracılığıyla dünya çapında milyonlarca işçiye bağlı olduğunu ve insana yakışır iş bildirgesinin çalışanların, işletmelerin ve tüketicilerin çıkarına olduğunu belirtti. Dombrovskis, AB'nin adil ve güçlü bir toparlanma için çalışırken sosyal diyalog için kilit bir rol üstlendiğinden emin olarak dünya çapında insana yakışır çalışma standartlarını desteklemeye devam edeceğini vurguladı.

Avrupa Komisyonunun Adaletten Sorumlu Üyesi Didier Reynders da AB'nin yeni kurallarla birlikte insan haklarını savunmak ve yeşil geçişe öncülük etmek istediğini ve ekonomik modelde bir değişikliğe ihtiyaçları olduğunu ifade ederken, Komisyonun İş ve Sosyal Haklardan Sorumlu Üyesi Nicolas Schmit ise insana yakışır işin, insana yakışır bir yaşamın temeli olduğunu ve dünya çapında birçok işçinin, çalışma ve sosyal haklarının hâlâ günlük olarak tehdit altında olduğunu görüldüğünü vurguladı. Schmit AB'nin, insanları merkeze alan, haklarına ve onurlarına saygı gösterilmesini sağlayan insana yakışır işin teşvik edilmesinde öncü rol oynamaya devam edeceğinin altını çizdi.

Avrupa Komisyonunun Değerler ve Şeffaflıktan Sorumlu Üyesi Věra Jourová yönergenin iki hedefe ulaşmayı hedeflediğini, ilk hedefin zorla çalıştırma neticesinde üretilen veya çevreye zarar veren ürünleri satın almak istemeyen tüketicilerin endişelerini gidermek, ikinci hedefin ise Tek Pazar'daki yükümlülükleri hakkında yasal kesinlik sağlayarak işletmeyi desteklemek olduğunu ifade etti. Jourova son olarak, yeni kuralların Avrupa değerlerini değer zincirlerine yansıtacağını ve bunu adil ve orantılı bir şekilde yapacağını belirtti.

AB bu yeni yönerge ve kurallar ile özellikle COVID-19 döneminde daha da kötüleşmesinden korkulan çocuk işçiliği ve zorla çalıştırılma gibi konularda ilerleme kaydetmek ve yeşil geçiş sürecinde ivme kazanmak istiyor.